

**Recenzja książki Jesúa Sáez Cruza
pt. *Sobre el problema de la realidad divina.*
Una aproximación filosófica al misterio de Dios
(Universidad Pontificia de Salamanca, Salamanca 2023)**

**Book review: “Sobre el problema de la realidad divina.
Una aproximación filosófica al misterio de Dios” by Jesús Sáez Cruz
(Universidad Pontificia de Salamanca, Salamanca 2023)**

RAFAŁ S. NIZIŃSKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Wydział Teologiczny

ORCID: 0000-0003-3566-0861

Jako że tytuł recenzowanej pozycji jest sformułowany w języku hiszpańskim, należy przytoczyć jego polskie brzmienie: *Problem rzeczywistości boskiej. Filozoficzna próba wnikięcia w tajemnicę Boga*.

Jesús Sáez Cruz jest hiszpańskim filozofem. Jak sam stwierdza we wstępie do książki, owa publikacja jest wynikiem jego wieloletniej działalności dydaktycznej w zakresie filozofii. Stanowi zwieńczenie wcześniejszych rozważań zawartych w innym opracowaniu, pt. *Sobre el problema de la realidad (Problem rzeczywistości, 2014)*. Monografia została napisana z pozycji wiernego kontynuatora myśli Xaviera Zubiriego, hiszpańskiego fenomenologa i metafizyka. Gdyby zapytać, jaki jest charakter tej książki, to myślę, że można by przypisać jej status pewnej wzbogaconej postaci podręcznika, w którym Sáez Cruz stara się w możliwie prosty i przekonujący sposób ukazać czytelnikowi filozoficzne poglądy Zubiriego w kwestiach dotyczących poznawalności Boga i Jego natury. Z pewnością pozycja wydana przez Sáez Cruza jest czymś więcej aniżeli tylko podręcznikiem, gdyż poprzez nią autor wchodzi

w dialog z innymi szeroko ukazanymi poglądami, omawiającymi podobne kwestie. W ten sposób przedstawia specyfikę myśli Zubiriego, zaznaczając jej odrębność w stosunku do rozważań innych autorów oraz zasadność tego typu myślenia.

Sam Zubiri, który osobiście znał Edmunda Husserla oraz Martina Heideggera, przejmuje od tych znamienitych filozofów wiele inspiracji. W skrócie można by powiedzieć, że od Husserla czerpie nastawienie fenomenologiczne, które umożliwia mu wstępne poznanie świata oraz rozpoznanie tajemnic związanych z jego funkcjonowaniem. Od Heideggera przyjmuje wysiłek znalezienia fundamentu rzeczywistości, poczynszyszy od tajemnic rozpoznanych w ramach metody fenomenologicznej. Tym samym Zubiri przekracza granice fenomenologii, stając się metafizykiem.

Z pewnością zaletą książki Sáez Cruza jest możliwość przybliżenia czytelnikowi stanowiska Zubiriego nie tylko wobec kwestii dotyczących tytułowej problematyki, jaką jest boska rzeczywistość, ale także wobec obszarów stanowiących istotę jego zainteresowań filozoficznych. Sáez Cruz, będąc kontynuatorem myśli Zubiriego, stara się zaprezentować jego poglądy. Ich recepcja nie jest łatwa z racji subtelności rozumowania oraz zawłości językowych. Lektura książki, dzięki zawartej w niej analizie poznawalności Boga oraz Jego natury, pozwala bliżej przyjrzeć się wielu innym poglądom Zubiriego, takim jak natura poznania oraz charakter rzeczywistości, w której żyjemy. Dzięki wieloletniemu doświadczeniu dydaktycznemu Sáez Cruza mamy możliwość wniknięcia w filozoficzną myśl Zubiriego w inny i myślę, że bardziej przystępny sposób. Wynika to przypuszczalnie z tego, że Sáez Cruz dysponuje dobrze wypracowanymi metodami przybliżania filozofii Zubiriego słuchaczom, którzy nie są aż tak bardzo obeznani z problematyką filozoficzną. Zyskujemy tym samym jeszcze jedną możliwość wniknięcia w myśl Zubiriego, to znaczy inną aniżeli jego własne pisma. Niemniej, co należy podkreślić, Sáez Cruz nie idzie na skróty; nie pomija skomplikowanego słownictwa Zubiriego oraz nie ucieka od bardziej zawitych problemów filozoficznych. Z pewnością, znając wcześniejsze pisma Sáez Cruza prezentujące poglądy Zubiriego, myślę, że wydana właśnie pozycja jest napisana prostszym językiem.

W pierwszym rozdziale autor rozważa zagadnienie poznawalności Boga. Oznacza to postawienie pytania, czy jedynie przez wiarę możemy cokolwiek o Bogu powiedzieć. Sáez Cruz opowiada się zdecydowanie przeciw fideizmowi. Swoją odpowiedź uzasadnia, analizując proces tworzenia ludzkiej osobowej rzeczywistości. Proces ten wskazuje na inną rzeczywistość, rzeczywistość fundującą. Idąc tą drogą, autor wykazuje, że owa fundująca rzeczywistość posiada cechy, które zwyczajowo przypisujemy Bogu. Tym samym dostrzegamy pewien ślad wskazujący na coś ostatecznego w naszym świecie. To coś możemy nominalnie nazwać Bogiem (s. 54n).

W drugim rozdziale autor omawia różne stanowiska odnośnie do możliwości poznania Boga poza poznaniem religijnym. Także tu zostało ukazane podejście Zubiriego, który uznaje możliwość doświadczenia działania Boga w życiu codziennym osoby (s. 107n). Zdaniem Sáez Cruza właśnie tego typu doświadczenie stoi u podstaw poznania Boga, zarówno na płaszczyźnie religijnej, jak i filozoficznej. Wychodząc od tego doświadczenia, można zmierzać do poznania Boga w jeszcze inny sposób aniżeli klasyczne filozoficzne drogi poszukiwania Absolutu oraz drogi religijne. Tak zatem droga oparta na doświadczeniu Boga w codziennym życiu osobowym jest trzecią możliwością przybliżenia się do Niego. Jak pisze Sáez Cruz: „Nasz wysiłek nie zamierza być nową postacią klasycznego teizmu, tylko *filozofią rzeczywistości osiągniętej swoją pełnią jako filozofia religacji*” (s. 122).

W trzecim rozdziale Sáez Cruz prezentuje różne postacie współczesnych ateizmów. Rozdział czwarty jest poświęcony formom dowodów ontologicznych na istnienie Boga. Oprócz pięciu dróg Świętego Tomasza z Akwinu, autor ukazuje także inne filozoficzne argumenty na rzecz istnienia Boga. Podda je różnego rodzaju krytyce, czasem z punktu widzenia filozofii Zubiriego (s. 328n). Przedstawia także argumentację Zubiriego na rzecz istnienia Boga, nazywając ją „drogą religacji”. Sáez Cruz uznaje, że jest to właściwa droga, umożliwiająca racjonalne, czyli niezależne od religii, przybliżone poznanie Boga.

Rozdział piąty jest pełniejszą prezentacją filozoficznych poglądów Zubiriego na temat Boga. W pierwszej kolejności zostały omówione imiona Boże w kontekście, który zazwyczaj przy tej okazji się pojawia, a mianowicie w kontekście ich analogiczności oraz aspektu negatywnego. Ponadto autor omawia imiona boskie w odniesieniu Boga do Siebie samego oraz w odniesieniu do świata. Niektóre z nich są owocem dedukcji z rozumienia Boga jako „rzeczywistości absolutnie absolutnej”, inne wynikają z bycia fundamentem rzeczywistości (s. 420n). Następnie Sáez Cruz zestawia ze sobą dwie koncepcje stworzenia świata: 1) koncepcja stworzenia z nicości, gdzie nicność jest pojęta jako brak bytu, 2) koncepcja pewnej postaci emanatyizmu, gdzie wszystko pochodzi od Boga.

I wreszcie rozdział szósty, dotyczący zagadnienia współistnienia zła i Boga. Rozdział ten rozpoczyna analiza różnego rozumienia zła. Następnie autor opisuje próby wyjaśnienia problemów związanych z obecnością zła w świecie, by na końcu przedstawić rozwiązanie zaproponowane przez Zubiriego, które uwzględnia zarówno doskonałość Boga, jak i wolność człowieka.

Autor wydaje się przyjmować poglądy Zubiriego jak swoje, stąd i jego wysiłek, aby tę filozofię przedstawić jako tę, która jest jak najbardziej zasadna. Z mojego punktu widzenia, czyli kogoś, kto starał się dogłębnie poznać myśl Zubiriego przez wiele lat, zabrakło odniesienia się do stanowisk

polemizujących z Zubirim w newralgicznych dla tej filozofii punktach takich jak: metafizyczny charakter religacji, kierunkowość rzeczywistości, transcendentalność i dynamiczność rzeczywistości czy też religijna weryfikacja szkicu rzeczywistości fundującej. Z pewnością cenną rzeczą jest ukazanie myśli Zubiriego w kwestii poznania Boga i Jego natury, niemniej podjęcie polemiki z oponentami wobec myśli Zubiriego przyczyniłoby się do podniesienia walorów omawianej pozycji.